

Рекомендована д.ф.н., професором М.М.Слободянюком

УДК 338.5.: 336.2.027:368.06

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ СТРАХОВУ РЕЦЕПТУРУ АПТЕК

Г.Л.Панфілова

Національний фармацевтичний університет

Наведені результати досліджень з розробки системи показників аналізу страхової рецептури аптек у різних моделях медичного страхування. Автором запропоновано 17 показників аналізу, які характеризують різні аспекти діяльності аптек як суб'єктів страхових відносин. Використання результатів аналізу страхової рецептури дозволить організувати більш ефективну економічну модель функціонування аптечного закладу в умовах медичного страхування. Розроблена система показників може бути використана як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами інформації в організації діяльності аптечних закладів.

Медичне страхування (МС) у світі є однією з соціально-орієнтованих форм діяльності. За кордоном аптеки посідають важливе місце в організації страхових відносин як у моделі обов'язкового медичного страхування (ОМС), так і на ринку добровільного медичного страхування (ДМС) [5, 8]. Сьогодні впровадження ОМС у вітчизняну охорону здоров'я розглядається широким колом спеціалістів як єдиний шлях реформування існуючої бюджетно-адміністративної моделі фінансування охорони здоров'я. Поступово розвивається і ринок ДМС, на якому аптеки займають все більш активну позицію як суб'єкти страхових відносин. Як свідчить закордонний досвід, ефективне функціонування аптеки у різних моделях МС неможливе без використання аналізу даних такого важливого показника як страхова рецептура [4, 6, 7]. Тому метою досліджень і була розробка системи показників аналізу даних страхової рецептури. Для вирішення поставленої мети були сформульовані такі завдання досліджень: визначити основний стратегічний напрямок та розробити загальну тактику аналізу страхової рецептури у різних моделях МС; спираючись на теорію фінансового аналізу та існуючий досвід функціонування в аптеках системи обліку і звітності, розробити систему показників, які характеризують страхову рецептуру.

За умов впровадження ОМС аптека постає як один із центральних суб'єктів страхових відносин

в охороні здоров'я та фармації [9, 10]. Ефективність функціонування моделі ОМС буде мати безпосередній вплив на показники роботи аптечних закладів, а саме товарообіг, рецептуру, прибуток, рентабельність тощо. Рецептура є одним із найважливіших показників роботи аптеки, яка визначає її як заклад охорони здоров'я. Особливе місце у структурі рецептури займають страхові рецепти (СР). Страхова рецептура повинна обчислюватись у двох показниках — кількості рецептів, за якими були відпущені ліки безоплатно або по пільгових умовах, та їх вартості. Облік СР, на нашу думку, доцільно здійснювати як за переліками лікарських засобів (ЛЗ) і виробів медичного призначення (ВМП), так і за категоріями населення та групами хворих. Організаційно-економічні дослідження, що проводились на кафедрі ОЕФ НФаУ з питань впровадження соціально адаптованих моделей фармацевтичного забезпечення населення в умовах МС, дозволяють стверджувати, що СР мають різний пріоритет у виконанні функцій у системі страхових відносин [2, 3]. Так, у моделі ОМС СР слід розглядати, перш за все, як гарант з боку держави на одержання соціально незахищеними верствами населення пільгової та безоплатної фармацевтичної допомоги. При здійсненні ДМС на СР покладена значною мірою економічна функція, ефективна реалізація якої дозволяє аптечним закладам отримувати прибуток від основної діяльності. Тому при аналізі СР у вказаному випадку повинні використовуватись економічні показники, що характеризують стан і структуру дебіторської заборгованості аптек. Виходячи з вищевказаних стратегічних напрямків в аналізі СР у моделі ОМС і ДМС та керуючись організаційними принципами існуючої в аптеках системи обліку і теорії фінансового аналізу, була розроблена методика опрацювання СР та система відповідних показників аналізу. Для визначення показників аналізу СР можуть використовуватись дані в абсолютних (кількість ЛЗ і ВМП, відпущених за СР), вартісних (вартість відпущеного товару за СР) і часових (період сплати вартості відпущених ЛЗ і ВМП) вимірах. Процес опрацювання та ана-

Таблиця 1

Система показників опрацювання та аналізу страхової рецептури у різних МС

Показник аналізу	Од. вим.	Основні напрямки аналізу або характеристика показника	
		ОМС	ДМС
Кількість СР, з них кількість неправильно виписаних і оформлених рецептів	шт.	Визначається за переліком ЛЗ та джерелами компенсації вартості ЛЗ і ВМП, групами хворих і категоріями населення (пільгові групи населення). Здійснюється структурний аналіз переліку виписаних ЛЗ і ВМП на відповідність нормам діючих нормативно-правових актів та контроль цінкових характеристик ЛЗ і ВМП	Аналізується сукупність СР за страховиками та переліками лікарів, які мають змогу виписувати рецепти за програмами ДМС та ЛЗ і ВМП, вартість яких компенсується страховиком
		Правильність виписування та оформлення рецептів (Rp) здійснюється за допомогою синтаксичного та семантичного контролю змісту Rp. Організація предметно-кількісного обліку СР на препарати контрольної групи.	
Співвідношення між СР і Rp — питома вага (%) СР у загальній Rp аптеки	— %	$\% = \text{СР} / \Sigma \text{Rp} \cdot 100\%$	
Середня вартість СР на ліки індивідуального (\bar{x}) та заводського виготовлення (\bar{y})	грн	$\bar{x} = \frac{\sum X_i}{n}; \bar{y} = \frac{\sum Y_i}{n}$. де: \bar{x} та \bar{y} — середня вартість СР на ЛП індивідуального та заводського виготовлення; $\sum X_i$ та $\sum Y_i$ — сума вартості відпущених ліків по СР за певний період часу; n_i — кількість ліків	
Тривалість операційного циклу СР	дні	Операційний цикл для СР визначається як період від його виписування, надходження до аптеки та сплати вартості відпущених ЛЗ і ВМП	
Середній період накопичення (t_n)	дні	Період від дати відпуску ЛЗ і ВМП пацієнту за СР до дати надходження суми компенсації на розрахунковий рахунок аптеки	
Середній період платежу (t_n)	дні	Період від дати надходження документів до юридичної особи, яка здійснює компенсацію вартості ЛЗ і ВМП, відпущених за СР, та датою надходження грошей на розрахунковий рахунок аптеки	
Вартість ЛЗ і ВМП, сплачена безпосередньо хворими або іншими платниками (благодійні фонди; роботодавці тощо)	грн	Наприклад, 50% від вартості відпущених ліків і ВМП (пільгові категорії населення і груп хворих). Аналізується показник за даними внутрішньогосподарського обліку рецептури та роздрібно-реалізації товару	Сплачується вартість ЛЗ і ВМП, які не підлягають компенсації за даними договором страхування. Існують випадки часткової сплати вартості товару, відпущеного за СР. Використовуються дані обліку рецептури та роздрібно-реалізації товару

лізу страхової рецептури складається з таких етапів як статистичний збір даних, контроль правильності виписування та оформлення рецептів, організація внутрішньогосподарчого управлінського обліку СР, розрахунки відповідних показників аналізу, автоматизована обробка даних, контроль одержаних результатів, прийняття необхідних управлінських рішень щодо підвищення ефективності функціонування аптечних закладів за умов страхових відносин, розробка перспективного плану та прогнозування напрямків роботи. Запропоновані наступні показники опрацювання та аналізу страхової рецептури у моделях ОМС та ДМС: баланс страхової діяльності аптеки; питома вага (%) СР у загальній рецептурі; середня вартість СР на ліки індивідуального та заводського виготовлення; середня тривалість операційного циклу СР; середній період накопичення; середній період платежу; питома вага (%) сплати вартості ЛЗ і ВМП індивідуально хворим або іншим платникам; коефіцієнт компенсації (реімбурсації); страховий коефіцієнт рецептури; коефіцієнт страхової активності аптеки; коефіцієнт ефективності ком-

пенсації, показники рентабельності. Зміст вказаних показників відображений у табл. 1-2.

Баланс страхової діяльності ($B_{с.д.}$) визначається як:

$$B_{с.д.} = \Sigma_1 - \Sigma_2,$$

де: Σ_1 — роздрібна вартість відпущених ЛЗ і ВМП за СР за певний період часу, грн; Σ_2 — сума компенсації вартості ЛЗ і ВМП, які були відпущені за СР за певний період часу, грн.

Вказаний показник можна розраховувати конкретно по кожній юридичній особі ($B_{с.д.}$), яка у встановленому порядку повинна здійснювати компенсацію вартості відпущених ЛЗ і ВМП хворим як за СР, так і в цілому по аптеці.

Як бачимо з наведеної формули, значення $B_{с.д.} > 0$ вказує на негативний факт накопичення дебіторської заборгованості при здійсненні господарчих операцій аптекою. Незалежно від типу моделі МС, в якій функціонує СР, вартість відпущених ЛЗ і ВМП формує дебіторську заборгованість аптеки. Вона виникає внаслідок того, що при відпуску ЛЗ і ВМП за СР аптека надає споживачам товарний кредит, а також існує розрив

Коефіцієнти, що використовуються при аналізі СР

Показник аналізу	Од. вим.	Розрахунок показника у моделях ОМС і ДМС
Коефіцієнт компенсації (реімбурсації) вартості відпущених ЛЗ і ВМП (K_k)	—	$K_{k,1} = \frac{\text{Сума компенсації вартості відпущених ЛЗ і ВМП за СР, грн}}{\text{Оптовий товарообіг аптеки, грн}}$ $K_{k,2} = \frac{\text{Сума компенсації вартості відпущених ЛЗ і ВМП за СР, грн}}{\text{Загальний товарообіг аптеки, грн}}$
Страховий коефіцієнт рецептури ($K_{с.р.}$)	—	$K_{с.р.} = \frac{\text{Вартість відпущених ЛЗ і ВМП за СР, грн}}{\text{Загальна вартість відпущених ЛЗ і ВМП за рецептами (рецептурний відпуск, грн)}}$
Коефіцієнт страхової активності ($K_{с.а.}$) аптеки	—	$K_{с.а.} = \frac{\text{Кількість ЛЗ і ВМП, відпущених за СР, шт.}}{\text{Загальна кількість ЛЗ і ВМП, відпущених за рецептами лікарів, шт.}}$
Коефіцієнт ефективності компенсації ($K_{сф.к.}$) вартості відпущених ЛЗ і ВМП за СР	—	$K_{сф.к.} = \frac{\text{Сума одержаної компенсації за відпуск ЛЗ і ВМП за СР, грн}}{\text{Вартість відпущених ЛЗ і ВМП за даними СР, грн}}$
Рентабельність страхової компенсації (%)		$P_{ск} = \frac{\text{Сума одержаного прибутку при відпуску ЛЗ і ВМП за СР}}{\text{Вартість відпущених ЛЗ і ВМП за СР}} \cdot 100\%$
Рентабельність за витратами аптеки (%)		$P_{ва1} = \frac{\text{Сума одержаного прибутку при відпуску ЛЗ і ВМП за СР}}{\text{Витрати аптеки (основна діяльність)}} \cdot 100\%$ $P_{ва2} = \frac{\text{Сума одержаного прибутку при відпуску ЛЗ і ВМП за СР}}{\text{Сума витрат аптеки, що пов'язані суто з діяльністю у моделі ОМС, як суб'єкта страхових відносин}} \cdot 100\%$

між датою реалізації товару і часом, коли його вартість буде сплачена. Тому при аналізі СР за показником вартості відпущених ЛЗ і ВМП доцільно використовувати вже існуючий у теорії фінансового аналізу перелік показників, які характеризують стан дебіторської заборгованості підприємств [1].

До вказаних показників належать: коефіцієнт обороту дебіторської заборгованості ($K_{об.д.з.}$); тривалість обороту дебіторської заборгованості ($T_{об.д.з.}$).

Вказані показники розраховуються за такими адаптованими для аптечних закладів формулами:

$$K_{об.д.з.} = \frac{\text{Загальний товарообіг аптеки, грн}}{\text{Середньорічна вартість чистої дебіторської заборгованості, грн}}$$

$$T_{об.д.з.} = \frac{\text{Кількість днів у періоді}}{K_{об.д.з.}}$$

Вважаємо за доцільне визначити ще один показник, який характеризує стан дебіторської заборгованості відносно вартості відпущених ЛЗ і ВМП за СР. Це питома вага (%) згаданої вартості відпущених товарів за СР у загальній сумі дебіторської заборгованості аптеки (страхова дебіторська заборгованість):

$$C_{д.з.} = \frac{PВ, \text{ грн}}{\Sigma_{д.з.}} \cdot 100\%$$

де: PВ — роздрібна вартість відпущених ЛЗ і ВМП за СР, грн; $\Sigma_{д.з.}$ — загальна сума дебіторської заборгованості аптеки, грн.

Таким чином, сформована система показників аналізу СР, яка містить 17 показників, з яких 14 відображають специфіку СР як соціально-економічного показника. В цілому використання результатів аналізу показника СР за допомогою наведених показників дозволить, з одного боку, організувати більш ефективну з економічної точки зору модель функціонування аптечного закладу, з іншого — у повному обсязі виконувати основне завдання аптеки, що полягає в забезпеченні населення якісною фармацевтичною допомогою, незалежно від їх матеріального та соціального статусу у суспільстві.

ВИСНОВКИ

1. У результаті проведених теоретичних досліджень встановлено, що СР у моделі ОМС виконує пріоритетну соціальну, а за умов функціонування ДМС економічну функцію.

2. Розроблена методика опрацювання та аналізу страхової рецептури, яка містить такі етапи

як статистичний збір даних, контроль правильності виписування та оформлення рецептів, організація внутрішньогосподарчого управлінського обліку СР, розрахунки відповідних показників аналізу, автоматизована обробка даних, контроль одержаних результатів, прийняття необхідних управлінських рішень щодо підвищення ефективності функціонування аптечних закладів, розроб-

ка перспективного плану та прогнозування напрямків подальшої роботи.

3. Запропонована система аналізу даних страхової рецептури, яка містить дві умовні групи показників (перша група — відображає специфіку СР як соціально-економічного показника, а друга — характеризує стан дебіторської заборгованості аптечних закладів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кизим Н.А., Иваниенко В.В. *Финансовый анализ: Учеб. пособ.* — 3-е изд., испр. и доп. — Х.: ИД “ИНЖЭК”, 2005. — 248 с.
2. Немченко А.С., Кубарева І.В., Котвіцька А.А. // *Фармац. журн.* — 2007. — №3. — С. 3-9.
3. Немченко А.С., Панфілова Г.Л. // *Управління, економіка та забезпечення якості у фармації.* — 2008. — №21. — С. 52-58.
4. Cheryl Harten Peri Ballantyne // *J. of Pharm. Finance, Econ. and Policy.* — 2004. — Vol. 13, №1. — P. 35-53.
5. Ess S. // *Pharmacoeconomics.* — 2003. — Vol. 1, №21 (2). — P. 89-103.
6. Harris B., Stergachis A., Ried L. // *Med. Care.* — 1990. — Vol. 28, №10. — P. 907-917.
7. Iglehart J.K. // *The New Engl. J. of Medicine.* — 2004. — Vol. 350, №8. — P. 826-833.
8. Roland M. Linkin // *The New Engl. J. of Medicine.* — 2004. — Vol. 351, №4. — P. 1448-1454.
9. Schulman K.A. // *Clin. Pharmacol.* — 2000. — Vol. 22, №8. — P. 83-89.
10. Stone R. *Health and Medical Care in the Social Accounts, Demography and Economic: Preprint Stone.* — Cambridge, 1991. — 130 p.

УДК 338.5.:336.2.027:368.06

РАЗРАБОТКА СИСТЕМЫ ПОКАЗАТЕЛЕЙ, КОТОРЫЕ
ХАРАКТЕРИЗУЮТ СТРАХОВУЮ РЕЦЕПТУРУ АПТЕК

А.Л.Панфилова

Приведены результаты исследований по разработке системы показателей анализа страховой рецептуры аптек разных моделей медицинского страхования. Автором предложены 17 показателей анализа страховой рецептуры, которые характеризуют различные аспекты деятельности аптек как субъекта страховых отношений. Использование результатов анализа страховой рецептуры позволит организовать более эффективную экономическую модель функционирования аптечных учреждений в условиях медицинского страхования. Разработанная система показателей может быть использована как внутренними, так и внешними пользователями информации в организации деятельности аптечных учреждений.

UDC 338.5.:336.2.027:368.06

DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF INDEXES THAT
CHARACTERIZE THE INSURANCE PRESCRIPTION OF
PHARMACIES

A.L.Panfilova

The research results on developing the system of indexes for analysis of the insurance prescription of pharmacies have been given in the article. The given indexes are presented in the model of obligatory and voluntarily medical insurance. The author offered 17 indexes of analysis of the insurance prescriptions. They characterize different parties of work of pharmacies as a subject of insurance relations. The application of the results of the insurance prescription analysis will allow to organize a more effective economic model of functioning of pharmacies in the conditions of medical insurance. The system developed can be used by both internal and external users of information in organizing the pharmacy institutions activity.